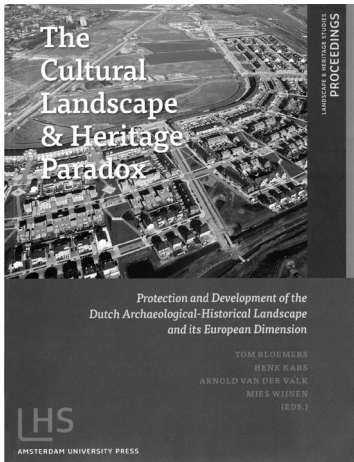

BOOK REVIEWS/ RECENZII

T. Bloemers, H. Kars, A. van der Valk, M. Wijnen (eds.), *The Cultural Landscape & Heritage Paradox. Protection and Development of the Dutch Archaeological-Historical Landscape and its European Dimension*¹, Amsterdam University Press, 2010, 740 p., ISBN 978 90 8964 1557

În anul 2010, sub egida editurii Amsterdam University Press și coordonarea grupului de experți T. (J.H.F.) BLOEMERS, H. KARS, A. VAN DER VALK, M. WIJNEN a apărut o nouă culegere de studii în domeniul protecției patrimoniului cultural. Culegerea cuprinde 43 de articole, structurate în opt compartimente, urmate de un rezumat, patru anexe, un indice tematic și un indice de locuri și regiuni.

În prefața semnată de coordonatori (pp. XI-XII) se menționează că acest volum este rezultatul unui proiect care a durat cinci ani, dar care are o istorie și mai lungă. Lucrarea colectivă este despre înțelegerea și managementul moștenirii cultural-istorice. La nivel european acest domeniu este prevăzut de *European Landscape Convention (Convenția europeană a peisajului)*. Majoritatea contribuțiilor din acest volum sunt dedicate diverselor probleme ale patrimoniului arheologic, în vederea căutării căilor eficiente și durabile de administrare a lui. Ținând cont de specificul domeniului, patrimoniul arheologic fiind parte a „hidden landscape” (a peisajului ascuns), autorii analizează din diverse perspective (teoretică, metodologică, politică, managerială etc.) situația actuală în special din Olanda, dar și din alte state eu-

¹ Această recenzie este realizată în cadrul proiectului PN-II-ID-PCE-2011-3-0610 „Tendințe curente în protecția patrimoniului arheologic: perspective naționale și internaționale”, susținut de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (CNCS - UEFISCDI).

ropene. Din aceste considerente, lucrarea reprezintă un exemplu de parteneriat european inter și transdisciplinar.

T. (J.H.F.) BLOEMERS discută în Introducere despre ocrotirea și dezvoltarea landşaftului istorico-arheologic olandez, în contextul Convenției. Pornind de la faptul că Europa este un mozaic de diverse tipuri de landşaft, ocupat de o varietate largă de comunități cu numeroase percepții și memorii, autorul atrage atenția că fiecare element are propriile caracteristici, care trebuie prezentate corect vizitatorului. Perspectivele majore ale Olandei pentru secolul XXI sunt axate pe dezvoltarea societății, bazate pe tradițiile vechi, prezentând în acest sens două proiecte model – PDL/BBO și BBO. Astfel, patrimoniul cultural este astăzi nu doar un paradox, dar și o dilemă între prezent, trecut și viitor, pentru depășirea cărora autorul propune o abordare integrată ce ar cuprinde integrarea factorilor de ordin intern și de ordin extern.

Al doilea compartiment al volumului, *Insights and prospects of archaeological-historical landscape studies*, cuprinde trei studii. W. J. H. WILLEMS face o scurtă introducere a proiectului *Protection and Developing Archaeological-Historical Landscape (PDL/BBO)*, ca mai apoi A. v. D. VALK să facă o analiză detaliată a proiectului *Planning the past. Lessons to be learned from 'Protecting and Developing the Dutch Archaeological-Historical Landscape' (PDL/BBO)*. Autorul atrage atenția că landşaftul cultural trebuie analizat în complex, atât cel vizibil, cât și cel invizibil, ținându-se cont de toate genurile de interes: economic, social, ecologic, cultural etc. La finalul capitolului II, C. PALUDAN-MÜLLER discută despre *Actors and orders: the shaping of landscapes and identities* – un subiect foarte important în abordările legate de identități culturale și măsuri de protejare. Autorul dezbate trei categorii de actori: nativii, sedentarii, controlorii de la distanță. În acest context se discută și despre ordinea necesară pentru promovarea unor politici eficiente de protejare a landşaftului cultural.

În capitolul III, șapte experți discută despre *Linking knowledge and action*. H. KARS lansează discuția susținând ideea că moștenirea culturală reprezintă resursele trecutului care pot întruni necesitățile generațiilor actuale și viitoare, iar pentru realizarea unor politici reușite el propune o schema destul de reușită: stabilirea problemei, cercetarea ei, transferul de cunoștințe, adaptarea și distribuirea. H. ELERIE și T. SPEK, pe baza experienței din nordul Olandei, descriu modul în care managementul patrimoniului natural și cultural trebuie

să fie în interacțiune continuă cu participarea publicului larg, iar pentru aceasta e nevoie de o planificare comunicativă. M. KÖIVUPUU, A. PRINTSMANN și H. PALANG discută despre experiența controversată a unui parc, pornind din perioada sovietică până în prezent, care poate fi un bun exemplu de management pentru mai multe situri naturale și culturale din spațiul postsovietic. J. VERVLOET, R. v. BEEK și L. KEUNEN, pe baza experienței regiunilor de est ale Olandei, analizează „conceptul bibliografic” în studiul landșaftului cultural, de la care pornesc și autorii cercetarea lor. Studiul lui L. MACINNES abordează impactul *Convenției europene a peisajului* asupra Scoției și obiectivele strategice ale guvernului în acest domeniu. M. v. D. BERG, H. HUISMAN, H. v. HAASTER și J. KOOL discută problema privind protejarea *in situ* în regiunile umede din Olanda prin utilizarea diverselor metode chimice. A. HUNOLD și H. SCHAAFF discută în articolul lor problemele de protejare a Parcului vulcanic Osteifel din Germania.

Capitolul IV al volumului cuprinde 11 contribuții, majoritatea fiind focusate asupra problemelor legate de imaginație, autenticitate, identitate, valoarea interpretativă a patrimoniului din perspectivă teoretică, precum și pe baza unor exemple concrete din Olanda. Reconstituirea unor zone uitate, după părerea autorilor, trebuie să pornească de la biografia culturală a sitului, stabilirea cadrului și identității regionale, iar mai apoi să urmeze o abordare pluridisciplinară pentru a obține cât mai multe date utile despre trecutul acestor spații. În acest context, sunt discutate și perspectivele managementului, valorificării, conservării și dezvoltării prin reconstituiri, reconstrucții, imitări de forme, replici etc. O altă temă discutată în acest capitol ține de studiile privind interpretativitatea patrimoniului și politicile de democratizare și de-democratizare. Autorii consideră că prin intermediul studiilor privind interpretativitatea patrimoniului se poate asigura creșterea și îmbunătățirea caracterului democratic al politicilor de protejare a moștenirii arheologice. Se abordează și tehnica vizualizării landșaftului cu ajutorul instrumentelor digitale, care ne permit atât compararea imaginilor vechi cu cele noi, cât și încercările de reconstituire a peisajului geografic și cultural. J. B. SMIT, spre exemplu, dezbate problema interacțiunii meiului și vânătorilor-culegătorilor preistorici, iar M. O'CONNELL discută aceste aspecte din perspectiva irlandeză. U. ICKERODT încheie acest capitol cu un studiu de caz din Germania, comparând cele trei niveluri ale managementului patrimoniului arheologic și implicarea publicului larg.

Capitolul V al volumului, care cuprinde nouă contribuții, este dedicat modului de împărtășire a cunoștințelor (hărți, imagini) care ar contribui la revitalizarea istoriei. Pe baza unor exemple din Olanda se discută atât despre rolul expertizei istorice în managementul patrimoniului, dezvoltarea durabilă și planificarea teritoriului, cât și despre utilizarea metodelor noi de cercetare, cum ar fi magnetometria, analizele geochimice, modelarea predictivă. În continuarea capitolului sunt câteva contribuții privind protejarea patrimoniului în Anglia și Spania, care ne permit să înțelegem managementul patrimoniului și sistemul de protecție în aceste state și totodată să le comparăm cu situația din Olanda și alte state europene.

Capitolul VI al volumului cuprinde doar studiul semnat de T. J. H. F. BLOEMERS, H. KARS & A. V. D. VALK – *What have we learn?* –, care tratează lecțiile învățate în cadrul acestui proiect, prezentând sintezele și concluziile participanților.

Capitolul VII al lucrării include opt contribuții care, în mare parte, discută despre managementul cunoștințelor pentru abordările interpretative ale patrimoniului, pornind de la modul cum trebuie să fie un astfel de studiu, necesitatea unei abordări transnaționale, colaborarea între practicieni din domenii diferite (interdisciplinară) etc. În acest context, este prezentată experiența altor proiecte europene, cum ar fi Planarch (PLANining and ARCHaeology), realizat de către experți din Anglia, Franța, Belgia, Olanda și Germania. Acest proiect este o practică care merită să fie multiplicată, deoarece pune accent pe integrarea arheologiei în planificarea teritoriului (spațiului), evaluarea potențialului arheologic și a impactului asupra mediului. „Cultural Landscapes” este un alt proiect internațional descris în acest capitol (Polonia, Austria, Germania, România și Ucraina), prin intermediul căruia au fost elaborate mecanisme practice de implementare a Convenției europene a peisajului.

În capitolele VIII și IX ale volumului se discută perspectivele și rezumatul acestui efort, realizat prin acest proiect. Autorii, pe lângă trecerea în revistă a reușitelor, își pun întrebări privind agenda de viitor.

Ultima parte a lucrării colective cuprinde patru anexe, printre care o listă selectivă a abrevierilor, un glosar de concepte și noțiuni specifice subiectului discutat, proiectele și programele Serviciului danez de Protejare și Dezvoltare a Peisajului Arheologico-Istoric/Bodemarchief in Behoud en Ontwikkeling (PDL/BBO), lista autorilor cu

domeniul lor de activitate și adresele lor. Volumul colectiv se încheie cu un index general și un index al locurilor și regiunilor, instrument foarte important pentru o astfel de lucrare.

În concluzie, putem afirma cu certitudine că acest volum este o lucrare colectivă de maximă importanță și de utilitate largă. Autorii îndeamnă atât experții, cât și politicienii să aplice metode eficiente de protejare a patrimoniului arheologic-istoric. Una dintre aceste metode este formula celor 5C – Credibility, Conservation, Capacity building, Communication and Communities (Credibilitate, Conservare, dezvoltarea Capacităților, Comunicare și Comunități). Aplicată în formatul integral, ea poate da rezultate calitative și durabile și doar astfel se va putea salva, proteja și valorifica moștenirea trecutului. În acest sens, un șir de exemple din volumul respectiv merită a fi preluate și multiplicare în România și Republica Moldova.

Sergiu Musteață